

MOBILIZAREA ISTORICILOR MOLDOVENI ÎN ACTIVITATEA IDEOLOGICĂ ȘI CAMPANIILE POLITICO-PROPAGANDISTICE ALE PARTIDULUI COMUNIST

Valentin BURLACU, dr., conf. univ.

Summary

The article is devoted to the ideological myths created by the new regime, instated after 1940/1944 in MSSR, which had as main objective to justify the domination of Tsarist and then Soviet territory between the Prut and Nistru. The communist propaganda was concerned by directing such a scenario under which "Bessarabia invasion" of Romania royal would have been a first act of "aggression" taken from the outside on a territory of the Soviet Russia, where have already instated the power of „ workers and peasants ". Thus act is justified "liberator" from 1940 as a "triumph of the historical truth" and "restoring of righteousness ". Also,, Moldovan people "was offered a celebration of Soviet origin who had to place it alongside other peoples of the Soviet Union, firstly the Russian people, who have made the" Great October ".

După reanexarea Basarabiei de către URSS, în anul 1944, prin intermediul unei istorii falsificate, rescrisă sistematic, în funcție de obiectivele centrului imperial, s-au implantat mai multor generații „valori” străine intereselor naționale. Miturile ideologice create de noul regim au avut drept obiectiv major să justifice dominația țaristă și apoi cea sovietică asupra teritoriului dintre Prut și Nistru. După 1964 se atestă o multiplicare a lucrărilor istoricilor sovietici moldoveni dedicate istoriei Basarabiei, RASSM și RSSM. Această conjunctură se datorează, în primul rând, reconsiderării și rescrierii istoriei naționale în România. Se remarcă intensificarea activității „falsificatorilor burghezi” a istoriei și culturii „poporului moldovenesc” și, implicit, se impune necesitatea de a fundamenta existența separată a acestuia, de a justifica cele două „eliberări”, de a contracara „naționalismul local”, care atenta la „prietenia seculară”, se etala soluționarea problemelor legate de edificarea „noii societăți” prin intermediul educației comuniste a oamenilor muncii.

Timp de aproape două decenii (1964-1980), campaniile propagandistice și ideologice antiromânești, inițiate de CC al PCUS, au fost dirijate în RSSM de CC al PCM în frunte cu primul secretar, Ivan Ivanovici Bodiul” [2, 41].

În așa-zisul „deceniu slăvit”, care a coincis cu perioada de vârf a tensionării relațiilor româno-sovietice, RSS Moldovenească este transformată nu numai într-un poligon pentru cele mai dezastruoase experimente economice, dar și un veritabil laborator de elaborare și testare a celor mai primitive teorii și concepții referitoare la istoria „poporului moldovenesc”.

Astfel, începând cu anul 1965, discursurile pe chestiunile ideologice și politico-educative ale primului secretar de partid din republică conțin, de fiecare dată, în mod obligatoriu, și o sinteză a istoriei ținutului și republicii din cele mai vechi timpuri până în prezent [3, pp. 298-301]. Această „scurtă istorie a Moldovei” cu caracter de compendiu se axează, în mod special, pe următoarele coordonate predilecte: „prietenia multiseculară”, lupta comună împotriva dușmanilor externi și interni, premisele și actul progresist al „alipirii” Basarabiei la Rusia, consecințele lui pozitive, influența binefăcătoare a culturii ruse înaintate, încadrarea în mișcarea revoluționară panrusă pentru scuturarea jugului social și național, biruința Puterii Sovietice, „cotropirea mișească” a Basarabiei de către România burghezo-moșierească și instaurarea unui regim de ocupație, lupta neîncetată a „poporului moldovenesc” pentru reunirea cu Patria-mamă – Uniunea Sovietică, soluționarea echitabilă a problemei basarabene și reunirea poporului moldovenesc într-un stat sovietic socialist, ajutorul dezinteresat acordat de poporul rus în „toate epocile istorice” „poporului moldovenesc”, înflorirea economiei și culturii RSSM în anii construcției socialismului, viitorul luminos.

Directivele înaltului demnitar de partid din republică trebuiau să servească pentru istorici drept principii metodologice în interpretarea evenimentelor și rescrierea istoriei într-o viziune nouă. În același timp, erau trasate sarcini, erau indicate direcțiile și tematica cercetărilor pentru frontul istoric. Tratatelor istoricilor trebuiau să servească drept suport pentru combaterea ideologiei și istoriografiei burgheze. În plan politico-

educativ, aceste conținuturi trebuiau să contribuie la popularizarea unor mituri despre trecutul poporului moldovenesc pentru a argumenta originile realizărilor republicii în dezvoltarea economiei și culturii în anii puterii sovietice.

Imediat, pe urmele documentelor de partid, ale indicațiilor primului secretar, întreaga activitate ideologică și politico-culturală a făcut din istorie principalul element al propagandei sale. Istoria invadează presa, programele tele-radio, sălile de teatru, studiourile de film, librăriile, galeriile de artă, se editează articole și monografii, ce abordează o tematică specială, dictată de obiectivele impuse de deciziile adoptate. Mai mult, istoria devine unul din avanposturile combaterii ideologiei burgheze, în general, și a istoriografiei naționale din România, în special.

În rezoluția Prezidiului CC al PCM din 13 decembrie 1965 „Cu privire la pregătirea măsurilor în vederea intensificării educației internaționaliste a oamenilor muncii din republică”, adoptată în contextul discuțiilor incendiare de la ultimul congres al scriitorilor din RSSM (octombrie 1965), se preconiza o „îmbunătățire radicală” a lucrului politic în rândul intelectualilor și studenților, predării științelor sociale în ciclul preuniversitar și universitar, predării „istoriei Moldovei” în școlile de cultură generală și universități, a studierii și propagării „trecutului istoric al poporului moldovenesc, a mișcării revoluționare în ținutul nostru” și a succeselor obținute în perioada socialismului, mai ales a „relațiilor istorice ale poporului moldovenesc cu popoarele rus și ucrainean, a alipirii, în trecut, a Basarabiei la Rusia” [7, p. 48].

De acum înainte, o preocupare prioritară permanentă a structurilor ideologice a devenit trasarea direcțiilor principale în utilizarea istoriei ca instrument de îndoctrinare a societății prin diverse mijloace de propagandă și agitație, iar a instituțiilor abilitate – cu scrierea istoriei și intensificarea educării internaționaliste.

Pe lângă sarcinile de ordin științific, lupta împotriva ideologiei burgheze, în fața savanților din republică este trasată sarcina de a participa activ la popularizarea planurilor și realizărilor poporului moldovenesc în construcția noii societăți: „de a lămuri oamenii muncii uriașa însemnătate a prieteniei noroadelor URSS – marea cucerire a socialismului, de a forma fiecărui om iubirea pentru Patria sa multinațională, pentru marele Partid Comunist al Uniunii Sovietice, de a arăta pe larg realizările Moldovei în anii Puterii Sovietice, trecutul revoluționar al poporului moldovenesc, participarea lui activă la lupta întregului norod pentru comunism” [6].

Pentru I. Bodiul, misiunea istoricilor nu se limita doar la modelarea istoriei după axiomele politice la zi și denunțarea opiniilor savanților burghezi. Scrierea și studierea istoriei trebuia să devină și un instrument de îndoctrinare politică. În acest context, era considerată necesară „utilizarea mai largă, în activitatea politică, a evenimentelor istorice care au avut loc în trecut în ținutul nostru și au întărit pentru vecie prietenia dintre popoarele moldovenesc, ucrainean, rus și alte popoare frățești din Uniunea Sovietică, a tradițiilor bogate care s-au format demult în viața poporului moldovenesc, în care acesta păstrează cu sfințenie profunda recunoștință față de poporul rus pentru eliberarea de sub jugul turcesc, de sub ocupația româno-boierească și de sub aservirea fascistă. De asemenea, trebuie studiate mai profund și folosite mai pe larg evenimentele revoluționare, activitatea reprezentanților gândirii ruse progresiste, ai ilegalității, manifestările oamenilor muncii basarabeni, lupta lor pentru puterea sovietică. Pe baza materialului istoric și a trecutului revoluționar, oamenii muncii trebuie educați în spiritul prieteniei de nezdruccinat și al frăției dintre popoare” [8, pp. 125-126].

Astfel, în laboratoarele secției de agitație și propagandă ale CC al PCM se elaborau și se impuneau anumite stereotipuri în domeniul trecutului istoric, iar eforturile istoricilor trebuiau să se reducă la „argumentarea” și dezvoltarea acestor teze „să organizeze studierea profundă a trecutului revoluționar, să reînvie cele mai bune tradiții ale poporului moldovenesc, în care el și-a întruchipat adâncă sa recunoștință față de marele popor rus și alte popoare pentru eliberarea sa din robia turcă și din robia fascistă [...]. Trebuie

demascată hotărât minciuna propagandei burgheze despre trecutul istoric al națiunii moldovenești, să-i păzim pe oameni de influența nesănătoasă” [8, pp. 125-126].

Schițând obiectivele și conținuturile activității propagandistice, care urma a fi realizată, se specifica: „CC al PCM este conștient de răspunderea care îi revine organizației de partid în munca de educație politică a oamenilor muncii în spiritul prieteniei și fraternității dintre popoarele Uniunii Sovietice. Înțelegem că folosirea în acest scop a faptelor din trecutul istoric și din prezentul poporului moldovenesc trebuie să țină cont de situația politică generală din lume, de relațiile dintre Uniunea Sovietică și România”. Această constatare este o mărturie a gradului de tensionare a relațiilor sovieto-române pe „problema basarabeană”. În acest context, se consideră oportună drept sarcină primordială: „Pregătirea și publicarea în limba moldovenească, rusă și într-un șir de limbi străine a unei serii de studii istorice (monografii, broșuri, atlase etc.) și articole în ediții periodice centrale, la radio și tv, care să aducă la cunoștința opiniei publice largi – sovietice și străine – adevărul despre poporul moldovenesc, despre istoria sa autentică și despre realitatea adevărată a vieții sale contemporane” [8, p. 144].

Reluând indicațiile, sarcinile și obiectivele deja trasate, primul secretar adaugă accente și subiecte noi, în funcție de polemicele cu istoricii-inamici. Pe prim plan, în acest context, se plasează fundamentarea existenței „poporului moldovenesc”, distinct de cel român. Atacul susținut al lui I. Bodiul la adresa identității naționale a românilor basarabeni urmează a fi susținut de istoriografie: „Oamenii de știință sunt datori să elaboreze mai repede problemele formării și dezvoltării națiunii moldovenești, moștenirii istorice și culturale a poporului moldovenesc, rolului războaielor ruso-turce în eliberarea popoarelor balcanice și însemnătatea progresistă a unirii Basarabiei cu Rusia în anul 1812”.

O atenție deosebită urma să fie acordată pregătirii unor „lucrări fundamentale despre lupta pe care oamenii muncii din Moldova au dus-o în frunte cu bolșevicii pentru instaurarea Puterii Sovietice în ținut și pentru apărarea cuceririlor ei, pentru izgonirea ocupanților și eliberarea Basarabiei, despre curajul și eroismul organizației comuniste ilegale basarabene” [8, p. 144]. Toate aceste rezultate trebuiau să-și găsească materializare în activitatea politico-propagandistică de educare a maselor populare.

Cerințele și indicațiile primului secretar, se materializează în acțiuni concrete. În anul 1966, organele de partid abilitate de la Moscova au formulat o directivă privind prelucrarea unor aspecte ale raporturilor sovieto-române, interpretarea lor fiind pusă pe seama Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei. Într-o notă informativă, adresată CC al PCUS, de D. Cornovan, secretarul CC al PCM, la 24 februarie 1967, se făcea bilanțul primelor realizări în acest domeniu: „CC al PCM informează, că, potrivit Hotărârii CC al PCUS din 15 septembrie 1966 „Despre studierea și interpretarea pe viitor a problemelor referitoare la istoria relațiilor româno-sovietice”, Institutul de Istorie al AȘ a RSSM își desfășoară activitatea de cercetare științifică în conformitate cu lista temelor stabilite de CC al PCUS: „Importanța războaielor ruso-turce pentru eliberarea popoarelor balcanice de sub jugul turcesc feudal în sec. XVIII-XIX”, „Alipirea Basarabiei la Rusia în 1812 și importanța sa pentru destinele poporului moldovenesc”, „Relațiile româno-sovietice în primii ani după biruința Marii Revoluții Socialiste din Octombrie”, „Stabilirea relațiilor diplomatice dintre Uniunea Sovietică și România în anul 1934” [8, p. 162].

După cum se demonstrează în istoriografia națională de către istoricul Gh. Negru, din obiectivele acestei directive reținem următoarele: „acțiunile conjugate ale savanților și ale Biroului CC al PCM de la începutul anului 1967 pentru a accelera elaborarea unei viziuni sovietice asupra „istoriei Moldovei” și a relațiilor ruso și sovieto-române, a intensifica „educația politică” și contrapropagandă în RSSM, au avut drept scop combaterea „noului curs politic” al Bucureștiului de la începutul anilor ’60, în particular, a declarațiilor conducerii comuniștilor români (nu în mod direct, însă suficient de clar) și a celei chineze referitor la ocupația sovietică a Basarabiei și a caracterului românesc al teritoriului dintre Prut și Nistru, a influenței literaturii științifice din România și din „țările capitaliste”, în care „chestiunea basarabeană” era considerată nesoluționată, iar existența „limbii” și a „națiunii moldovenești” era contestată” [9, p. 73].

În hotărârea Biroului CC al PCM din 18 martie 1967 „Despre acțiunile CC al PCM privind studierea și interpretarea în continuarea a problemelor istoriei RSS Moldovenești și a relațiilor sovieto-române”, savanților de la Universitatea de Stat și de la Academia de Științe li s-a cerut să scrie și să publice, în 1968 și 1969, peste 30 de lucrări consacrate „eliberării Basarabiei” în 1812 și 1940, „biruinței Puterii Sovietice”, „ocupăției și asupririi românești din Basarabia în 1918-1940 etc., inclusiv monografia „Formarea și înflorirea națiunii socialiste moldovenești” și culegerea de studii „Formarea și dezvoltarea națiunii burgeze moldovenești” [9, pp. 72-73].

În contextul aprofundării disensiunilor sovieto-române pe problemele de ordin istoric, al tratării diametral opuse a problemelor cruciale din istoria ținutului dintre Nistru și Prut, al revenirii istoriografiei românești la principiile naționale, organele de partid din RSS Moldovenească recurg sistematic, în mod hotărât, la mobilizarea frontului istoric din republică în scopul „popularizării” istoriei Moldovei.

În succesiunea așa-ziselor „documente de partid” și „indicații” cu impact în sfera istoriei, întocmite de cele mai înalte foruri ale partidului, se înscrie și Hotărârea Biroului CC al PCM din 22 august 1967, despre aprobarea măsurilor „privind intensificarea propagandei și studierii pe viitor a problemelor istoriei Moldovei, națiunii moldovenești și organizării de stat, relațiilor seculare de prietenie ale poporului moldovenesc cu poporul rus și cu alte popoare ale URSS, internaționalismului proletar și patriotismului sovietic”. La rândul lor, comitetele orășenești și raionale de partid au fost obligate să elaboreze măsuri privind „intensificarea propagandei în rândurile oamenilor muncii a trecutului istoric și a prezentului poporului moldovenesc” [8, p. 174].

Tematica „prieteniei popoarelor” Uniunii Sovietice din trecutul îndepărtat până în prezent, devine piatra unghiulară, nucleul tuturor discursurilor ideologice ale lui Bodiul. Științei istorice îi revine un rol aparte în acest sistem.: „În scopul educării internaționaliste trebuie folosită mai pe larg istoria ținutului natal, care abundă în strălucite exemple ale legăturilor seculare frățești și prieteniei dintre popoarele moldovenesc, rus, ucrainean și alte popoare, bogate de slăvite tradiții internaționaliste, ce s-au creat în lupta pentru Puterea Sovietelor, apărarea cuceririlor Marelui Octombrie, pentru zdrobirea și izgonirea cotropitorilor străini de pe pământul natal, pentru construirea socialismului. Cunoașterea istoriei eroice a țării, a republicii, a norodului îi dă posibilitatea de a aprecia mai bine prezentul, de a înțelege mai adânc însemnătatea eforturilor comune ale tuturor națiunilor și naționalităților Patriei noastre în lupta pentru triumful idealurilor comunismului” [5, p. 47].

Alarma dată de CC al PCM, în documentele expediate periodic CC al PCUS privind „pericolul românesc”, a avut efectul scontat. La 6 mai 1968, Biroul CC al PCUS a adoptat, la insistența lui I. Bodiul, hotărârea „Cu privire la măsurile de ajutor al RSS Moldovenești în ameliorarea muncii ideologice”, dublată la 9 iunie 1968 și de decizia „strict secretă” a Biroului CC al PCM „Despre măsurile privind îndeplinirea hotărârii CC al PCUS „Cu privire la măsurile de ajutor al RSS Moldovenești în ameliorarea muncii ideologice” [10, p. 142].

În scopul îndeplinirii hotărârii CC al PCUS, Biroul CC al PCM a obligat organele de partid, sovietice, sindicale și comsomoliste „să sporească semnificativ nivelul muncii ideologice în republică”, „să folosească pe larg formele de activitate organizatorică, politică și cultural-educativă în scopul cultivării tuturor muncitorilor, țăranilor, intelectualilor și tinerilor în spiritul unei principialități mai mari, devotamentului față de comunism; formării unei concepții de clasă, înțelegerii profunde din perspectivă marxist-leninistă a esenței evenimentelor ce se produc în lume”, „să propună măsuri concrete cu privire la intensificarea muncii ideologice în republică, luptei împotriva manifestărilor ideologiei ostile, cu privire la educația oamenilor muncii în spiritul patriotismului sovietic, internaționalismului proletar și prieteniei dintre popoare, activizarea muncii savanților în cercetarea de pe poziții marxiste a problemelor ce vizează aspecte privitor la istorie și limbă”, „o vastă propagandă a celor mai actuale probleme ce vizează istoria, etnografia, limba și cultura poporului moldovenesc” [8, pp. 264-265].

Trasarea sarcinilor pentru știința istorică continuă să reprezinte o preocupare constantă a organelor de partid și obiectul dezbaterilor în contextul amplificării și aprofundării disensiunilor sovieto-române pe probleme de ordin istoric.

Un exemplu concludent, în implicarea politicului în procesul de scriere a istoriei, o constituie hotărârea CC al PCUS din 5 noiembrie 1970 „Cu privire la măsurile de ameliorare a muncii ideologice în rândul populației RSS Moldovenești și a regiunii Cernăuți a RSSU”, în care s-a dispus ca „Academia de Științe a URSS, Institutul de Marxism-Leninism de pe lângă CC al PCUS, revistele „Probleme de istorie”, „Istoria nouă și modernă”, „Probleme de istorie ale PCUS” și „Viața internațională” să extindă publicarea de articole și studii ce specifică rolul Kominternului în istoria mișcării comuniste și muncitorești și în istoria relațiilor ruso-române și sovieto-române, analizează politica cercurilor conducătoare ale României în perioada antebelică, alte aspecte supuse unor reevaluări tendențioase în istoriografia română” [8, p. 419].

Pentru realizarea acestei decizii, Biroul CC al PCM, în hotărârea adoptată la 16 noiembrie 1970, a obligat Prezidiul AȘ a RSSM să prezinte propuneri, coordonate cu institutele respective ale AȘ a URSS, privind desfășurarea unor conferințe și sesiuni consacrate istoriei Moldovei, formării națiunii moldovenești, istoriei relațiilor ruso-române și sovieto-române” [8, p. 420]. În „Măsurile” adoptate cu această ocazie se preconiza monitorizarea procesului de predare a „limbii moldovenești”, literaturii și istoriei RSS Moldovenești în instituțiile de învățământ, examinarea în cadrul adunării generale a Academiei de Științe a RSSM a chestiunii „Cu privire la nivelul lucrărilor științifice în domeniul istoriei, filosofiei, economiei politice, limbii și literaturii și modalitatea de sporire a acestuia”, organizarea unei sesiuni științifice în cadrul căreia să se discute despre succesele Moldovei Sovietice și despre critica la adresa falsificatorilor burghezi [8, pp. 426-427], publicarea în revistele și ziarurile republicane și unionale a unor articole și materiale „care să demaște activitatea antipopulară a ideologilor și oamenilor politici burghezi din trecutul Moldovei și României, cărora propaganda străină le face pe larg reclamă” și „cu privire la atrocitățile și la alte acțiuni comise de către ocupanți în Basarabia, în anii 1918-1940 și pe teritoriul RSS Moldovenești și în alte regiuni ale țării, în anii 1941-1944” [8, p. 431], elaborarea unor texte de lecții, inclusiv pe tema „Prietenia dintre popoarele rus, moldovenesc și alte popoare din URSS”; lupta lor împotriva dușmanilor comuni, pentru victoria revoluției din octombrie, pentru construcția socialismului și a comunismului [8, p. 431].

Mobilizați și stimulați în permanență, la cel mai înalt nivel al conducerii de partid din republică, istoricii moldoveni au dat dovadă de exces de zel în activitatea de „combatere a istoriografiei burgheze”. În acest domeniu este inspirată o adevărată întrecere socialistă, iar critica „istoriografiei burgheze” devine o preocupare la modă, un mijloc de a excela și a avansa în cariera științifică.

În cadrul ședinței Biroului CC al PCM din 12 ianuarie 1976 a fost examinată și aprobată drept directivă Hotărârea CC al PCUS din 15 octombrie 1975 „Cu privire la măsurile suplimentare în domeniul muncii ideologice în legătură cu intensificarea propagandei naționaliste române care lezează interesele URSS”. În decizia adoptată, frontului istoric din republică îi revenea sarcina „să elaboreze și să publice un șir de monografii, culegeri de articole și documente privind chestiunile legate de istoria Moldovei și a României, de relațiile ruso-române, sovieto-române și moldo-române” [1, p. 2].

De asemenea a fost schițată tematica aproximativă a intervențiilor în presă, la radio și televiziunea republicii, orientate spre neutralizarea propagandei naționaliste care lezează interesele URSS. Istoricilor li se indicau problemele și evenimentele tratate „incorect” în istoriografia română și se determina tematica cercetărilor și publicațiilor [1, pp. 26-28]. În acest context, urmau a fi elaborate și editate în anii 1976-1980 peste 40 de lucrări privind problemele de istoria formării și dezvoltării națiunii și stătalității moldovenești, relațiile ruso-române, sovieto-române și moldo-române [1, pp. 33-36].

Chestiunile legate de sporirea eficienței muncii ideologice, necesitatea contracarării influenței „ideologiei burgheze” în rândurile oamenilor muncii din republică și antrenarea în această activitate a savanților, au fost dezbătute și la Congresul al XIV-lea al PCM (29-31 ianuarie 1976). În cadrul lucrărilor

forului comuniștilor din republică, după cum se raporta într-o notă, „delegații au vorbit despre necesitatea de a duce o luptă mai aprigă cu pătrunderea ideologiei burgheze. S-a subliniat faptul că scornirile și clevetirile ideologilor burghezi la adresa Moldovei Sovietice, cu părere de rău, sunt activ susținute de anumite cercuri din România”. În acest context, s-a subliniat că „datoria savanților din republică, care activează în domeniul științelor sociale, este de a desfășura propaganda în mod argumentat și ofensiv, de a crea lucrări, în care problemele cheie ale istoriei și culturii noastre să fie rezolvate de pe poziții corecte” [4, p. 546].

În consecință, istoricii moldoveni, aserviți regimului comunist, vor fi înregimentați în procesul de implementare a politicii oficiale în domeniul istoriei.

Cele mai multe dintre tendințele evoluției istoriografiei sovietice moldovenești din anii '70-'80 își au originile în schițele, rapoartele, discursurile „programatice” cu caracter pretins istoriografic ale lui Ivan Bodiul.

Majoritatea absolută a lucrărilor istoricilor sovietici moldoveni erau scrise la comanda forurilor ideologice diriguitoare ale partidului comunist și au fost o replică la aparițiile editoriale istoriografice din România, care reconsiderau istoria națională, aflată până atunci sub dictatul ideologic sovietic.

Acestă controversă sovieto-română în „problema Basarabiei”, care s-a declanșat în ultimii ani ai guvernării Dej și s-a aprofundat în „epoca Ceaușescu”, s-a menținut în relațiile bilaterale până la căderea comunismului în România în 1989.

Astfel, o trăsătură fundamentală a regimului totalitar comunist este completa aservire a istoriei față de politică. Ea este transformată într-o unealtă propagandistică prin intermediul căreia partidul de guvernământ realizează socializarea și conducerea societății, motivează și influențează masele, legitimează puterea politică, face referiri indirecte la conflictele politice. În atare condiții, istoricii sunt transformați în funcționari ideologici, misiunea cărora rezidă în executarea discursului social dictat de partidul comunist.

Bibliografie

1. Arhiva Organizațiilor Social Politice din Moldova, Fondul 51, inv. 39, d. 16.
2. Bahnaru, V., Cojocaru Gh., Partidul și oamenii de litere și arte din RSS Moldovenească (1961-1963), S.n. (Tipogr. „Bons Offices”), Chișinău, 2013.
3. Burlacu, V., Impactul relațiilor sovieto-române asupra politicii culturale din RSS Moldovenească, p. 295-302, în: Tratatul de pace de la București din 1812. 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus, coord., pref.: Sergiu Musteață, Editura Pontos, Chișinău, 2012.
4. Cojocaru, Gh. E., Confruntarea sovieto-română pe frontul ideologic din RSS Moldovenească (1968-1979). Studiu și documente, Editura Tipo Moldova, Iași, 2011.
5. Comunistul Moldovei, 1968, nr. 8, p. 47.
6. „Moldova Socialistă”, 7 ianuarie 1966. „Cultura”, 15 ianuarie 1966.
7. Negru, E., Congresul III al Uniunii Scriitorilor din RSSM și campania autorităților împotriva intelectualilor (II), în: „Destin Românesc”, 2011, nr. 3 (73), p. 48.
8. Negru, E., Negru, Gh., „Cursul deosebit” al României și supărarea Moscovei. Disputa sovieto-română și campaniile propagandistice antiromânești din RSSM (1965-1989). Studiu și documente, vol. 1 (1965-1975), Centrul Editorial Poligrafic al USM, Chișinău, 2013.
9. Negru, Gh., Crearea conceptului „națiunii burgheze” și „socialiste” moldovenești în istoriografia sovietică, în: „Revista de Istorie a Moldovei”, 1998, nr. 1-2, p. 69-90.
10. Negru, Gh., Campania împotriva României și naționalismului românesc din RSSM în anii '60-'80 ai sec. al XX-lea, în „Destin Românesc”. Revistă de istorie și cultură, Serie nouă, 2010, nr. 1, p. 136.